

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)

10. september 2015*

»Præjudiciel forelæggelse — retligt samarbejde i civile sager — retternes kompetence og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område — forordning (EF) nr. 44/2001 — artikel 5, nr. 1) — kompetence i sager om kontraktforhold — artikel 5, nr. 3) — kompetence i sager om erstatning uden for kontrakt — artikel 18-21 — individuel arbejdsaftale — selskabsdirektørkontrakt — kontraktens ophør — begrundelse — misligholdelse af fuldmagten og ulovlig adfærd — anerkendelses- og erstatningssøgsmål — begrebet »individuelle arbejdsaftaler««

I sag C-47/14,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandene) ved afgørelse af 24. januar 2014, indgået til Domstolen den 30. januar 2014, i sagen:

Holterman Ferho Exploitatie BV,

Ferho Bewehrungsstahl GmbH,

Ferho Vechta GmbH,

Ferho Frankfurt GmbH

mod

Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim,

har

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, M. Ilešič, og dommerne A. Ó Caoimh, C. Toader (refererende dommer), E. Jarašiūnas og C.G. Fernlund,

generaladvokat: P. Cruz Villalón

justitssekretær: ekspeditionssekretær M. Ferreira,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 21. januar 2015,

* Processprog: nederlandsk.

efter at der er afgivet indlæg af:

- Holterman Ferho Exploitatie BV, Ferho Bewehrungsstahl GmbH, Ferho Vechta GmbH og Ferho Frankfurt GmbH ved advocaat P.A. Fruytier
 - Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim ved advokaten E. Jacobson og B. Verkerk
 - den tyske regering ved T. Henze og J. Kemper, som befuldmægtigede
 - Europa-Kommissionen ved A.-M. Rouchaud-Joët, M. Wilderspin og G. Wils, som befuldmægtigede,
- og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 7. maj 2015,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 5, nr. 1) og 3), kapitel II, afdeling 5 (artikel 18-21), og artikel 60, stk. 1, i Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EFT 2001 L 12, s. 1).
- 2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem Holterman Ferho Exploitatie BV (herefter »Holterman Ferho Exploitatie«), Ferho Bewehrungsstahl GmbH (herefter »Ferho Bewehrungsstahl«), Ferho Vechta GmbH (herefter »Ferho Vechta«) og Ferho Frankfurt GmbH (herefter »Ferho Frankfurt«) (herefter samlet »de fire selskaber«) på den ene side og Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim på den anden side vedrørende sidstnævntes ansvar i egenskab af forretningsfører for de nævnte selskaber og vedrørende et krav om, at han pålægges at betale erstatning.

Retsforskrifter

EU-retten

Bruxelleskonventionen

- 3 Artikel 5 i konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (EFT 1978 L 304, s. 17), som ændret ved de efterfølgende konventioner om nye medlemsstaters tiltrædelse af denne konvention (herefter »Bruxelleskonventionen«), har følgende ordlyd:

»En person, der har bopæl på en kontraherende stats område, kan sagsøges i en anden kontraherende stat:

- 1) i sager om kontraktforhold, ved retten på det sted, hvor den pågældende forpligtelse er opfyldt eller skal opfyldes; i sager vedrørende individuelle arbejdskontrakter er dette sted der, hvor arbejdstageren sædvanligvis udfører sit arbejde; hvis arbejdstageren ikke sædvanligvis udfører sit arbejde i et bestemt land, kan arbejdsgiveren ligeledes sagsøges ved retten på det sted, hvor den virksomhed, som har antaget arbejdstageren, er eller var beliggende

[...]«

Forordning nr. 44/2001

4 13. betragtning til forordning nr. 44/2001 har følgende ordlyd:

»For forsikringsaftaler, forbrugeraftaler og arbejdsaftaler er det ønskeligt at beskytte den svage part ved hjælp af kompetenceregler, der er gunstigere for denne parts interesser end de almindelige kompetenceregler.«

5 Artikel 5 i forordning nr. 44/2001 er sålydende:

»En person, der har bopæl på en medlemsstats område, kan sagsøges i en anden medlemsstat:

1) a) i sager om kontraktforhold, ved retten på det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes

b) ved anvendelsen af denne bestemmelse, og medmindre andet er aftalt, er opfyldelsesstedet for den forpligtelse, der ligger til grund for sagen:

— ved salg af varer, det sted i en medlemsstat, hvor varerne i henhold til aftalen er blevet leveret eller skulle have været leveret

— ved levering af tjenesteydelser, det sted i en medlemsstat, hvor tjenesteydelserne i henhold til aftalen er blevet leveret eller skulle have været leveret

c) er litra b) ikke relevant, finder litra a) anvendelse.

2) [...]

3) i sager om erstatning uden for kontrakt, ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået eller vil kunne foregå

[...]«

6 Artikel 18, som er en del af afdeling 5 med overskriften »Kompetence i sager om individuelle arbejdsaftaler« i kapitel II i forordning nr. 44/2001, fastsætter følgende i stk. 1:

»I sager om individuelle arbejdsaftaler afgøres kompetencen efter denne afdeling, jf. dog artikel 4 og artikel 5, nr. 5).«

7 Forordningens artikel 20, stk. 1, bestemmer:

»En arbejdsgiver kan kun anlægge sag ved retterne i den medlemsstat, på hvis område arbejdstageren har bopæl.«

8 Artikel 60, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 fastsætter:

»Selskaber og andre juridiske personer har ved anvendelsen af denne forordning bopæl det sted, hvor de har:

a) deres vedtægtsmæssige hjemsted, eller

b) deres hovedkontor, eller

c) deres hovedvirksomhed.«

Nederlandsk ret

- 9 Burgerlijk Wetboek (den borgerlige lovbog, herefter »BW«) indeholder bog 2 med overskriften »Juridiske personer«, der i artikel 2:9 fastsætter følgende:
1. Enhver forretningsfører er over for den juridiske person forpligtet til at udføre sit hverv korrekt. Dette hverv omfatter alle forvaltningsopgaver, som ikke er blevet tildelt en eller flere andre forretningsførere ved eller i medfør af lov eller statutter.
 2. Enhver forretningsfører er ansvarlig for den almindelige forretningsgang. Den pågældende er i det hele ansvarlig for en dårlig forvaltning, medmindre vedkommende, bl.a. henset til de opgaver, der er blevet tildelt andre, ikke kan foreholdes noget alvorligt og ikke har udvist forsømmelighed i forbindelse med vedtagelsen af foranstaltninger til forebyggelse af den dårlige forvaltning.«
- 10 BW's bog 6, der vedrører »[a]lmindelige bestemmelser for aftaleretten«, indeholder afsnit 3 med overskriften »Erstatning uden for kontrakt«, der i artikel 6:162 fastsætter følgende:
- »1. Den, der over for en anden begår en ulovlig handling, som kan tilregnes ham, er erstatningspligtig for skade, der forvoldes den pågældende, som følge af handlingen.
 2. Ved en ulovlig handling forstås, med forbehold for at der kan foreligge en ansvarsfrihedsgrund, enhver krænkelse af en ret og enhver handling eller undladelse i strid med en lovbestemt forpligtelse eller uskreven ret i samfundet.
 3. En ulovlig handling kan tilregnes den, der har udført den, hvis den skyldes hans culpøse forhold eller en omstændighed, som han hæfter for i medfør af loven eller gældende retspfattelse.«
- 11 I BW's bog 7 med overskriften »Særlige aftaler« bestemmer afsnit 10 vedrørende »[a]rbejdsaftaler« følgende i artikel 7:661:
- »1. En arbejdstager, der i forbindelse med opfyldelsen af sin arbejdsaftale forvolder skade på arbejdsgiveren eller på en tredjemand, over for hvem arbejdsgiveren er erstatningspligtig for så vidt angår denne skade, ifalder ikke ansvar herfor over for arbejdsgiveren, medmindre skaden skyldes arbejdstagerens forsætlige eller bevidste skødesløshed. Der kan på baggrund af bl.a. aftalens art udledes en anden konklusion af de foreliggende omstændigheder end den, der er anført i første punktum.
 2. Stk. 1 og artikel 170, stk. 3, i bog 6 kan kun fraviges til ugunst for arbejdstageren i medfør af en skriftlig aftale, og kun for så vidt som arbejdstageren er dækket af en forsikring i denne henseende.«

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 12 Det fremgår af anmodningen om præjudiciel afgørelse, at Holterman Ferho Exploitatie er et holdingselskab med hjemsted i Nederlandene. Selskabet ejer tre tyske datterselskaber, nemlig Ferho Bewehrungsstahl, Ferho Vechta og Ferho Frankfurt, som alle har hjemsted i Tyskland.
- 13 Ved afgørelse af 25. april 2001 udnævnte generalforsamlingen i Holterman Ferho Exploitatie Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim, der er tysk statsborger med bopæl i Tyskland, og som ligeledes var forretningsfører og prokurist i de tre tyske datterselskaber, til direktør i selskabet.

- 14 Den 7. maj 2001 indgik Holterman Ferho Exploitatie og Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim en aftale affattet på tysk, som bekræftede sidstnævntes udnævnelse til direktør (»Geschäftsführer«) og beskrev hans rettigheder og forpligtelser i denne henseende (herefter »aftalen af 7. maj 2001«).
- 15 Den 20. juli 2001 blev Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim forretningsfører i Holterman Ferho Exploitatie.
- 16 Således som det fremgår af de oplysninger, som parterne afgav i retsmødet, ejede Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim ligeledes aktier i Holterman Ferho Exploitatie, idet aktiemajoriteten i selskabet dog var ejet af Hr. Holterman selv.
- 17 Den 31. december 2005 blev ansættelsesforholdet mellem Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim og Ferho Frankfurt bragt til ophør, og den 31. december 2006 blev ansættelsesforholdet mellem ham og Holterman Ferho Exploitatie, Ferho Bewehrungsstahl og Ferho Vechta bragt til ophør.
- 18 De fire selskaber anlagde et anerkendelsessøgsmål med påstand om skadeserstatning mod Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim ved Rechtbank Almelo (Nederlandene), idet de hævdede, at han havde begået grove fejl ved udførelsen af sine opgaver.
- 19 De nævnte selskaber gjorde principalt gældende, at Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim ikke havde udført sine opgaver som forretningsfører korrekt, hvorved han har pådraget sig ansvar over for selskaberne i medfør af BW's artikel 2:9. De gjorde ligeledes gældende, at han ved opfyldelsen af sin arbejdsaftale bevidst havde handlet skødesløst i henhold til BW's artikel 7:661. Subsidiært gjorde de fire selskaber gældende, at de alvorlige fejl, som Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim havde begået ved udførelsen af sine opgaver, udgjorde ulovlig adfærd i henhold til BW's artikel 6:162.
- 20 Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim gjorde gældende, at de nederlandske domstole ikke havde kompetence til at påkende tvisten.
- 21 Rechtbank Almelo fastslog, at den hverken i henhold til artikel 5, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 eller denne artikels nr. 3) havde kompetence.
- 22 Gerechtshof te Arnhem stadfæstede den af Rechtbank Almelo afsagte dom.
- 23 Hvad angår Holterman Ferho Exploitaties påstand, der støttedes på, at Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim skulle have drevet selskabet dårligt, fastslog Gerechtshof te Arnhem, at forordning nr. 44/2001 ikke angiver noget særligt værneting, således at det i princippet er reglen i artikel 2, stk. 1, i forordning nr. 44/2001, der finder anvendelse. Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim kan derfor kun sagsøges ved en tysk domstol.
- 24 Hvad angår Holterman Ferho Exploitaties påstand om, at Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim har pådraget sig ansvar for dårlig udførelse af aftalen af 7. maj 2001, fandt Gerechtshof te Arnhem, at denne aftale skulle anses for en »individuel[...] arbejdsaftale[...]« som omhandlet i artikel 18, stk. 1, i forordning nr. 44/2001. I medfør af denne forordnings artikel 20, stk. 1, kan arbejdsgiveren derfor kun anlægge sag ved retterne i den medlemsstat, på hvis område arbejdstageren har bopæl. Da Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim har bopæl i Tyskland, kan de nederlandske retter ikke indrømmes nogen kompetence til at træffe afgørelse i de søgsmål, der er anlagt vedrørende denne påstand.
- 25 Gerechtshof te Arnhem fandt, at dette ræsonnement gjaldt så meget desto mere, som Holterman Ferho Exploitaties søgsmål henhører under sager om erstatning uden for kontrakt. En sag om erstatning uden for kontrakt, der frembyder en forbindelse til en sag om »individuelle arbejdsaftaler« som omhandlet i

artikel 18 i forordning nr. 44/2001, kan ikke føre til, at de nederlandske retter har kompetence, idet forordningens kapitel II, afdeling 5 ville indeholde en særlig kompetenceregulering, der fraviger reglerne i forordningens artikel 5, nr. 1) og 3).

- 26 De fire selskaber har iværksat kassationsappel ved den forelæggende ret til prøvelse af dommen fra Gerechtshof te Arnhem.
- 27 De fire selskaber har i deres appel foreholdt Gerechtshof te Arnhem at have begået en retlig fejl eller ikke i tilstrækkelig grad at have begrundet sin dom. Disse kritikpunkter vedrører fortolkningen og anvendelsen af de i forordning nr. 44/2001 fastsatte relevante kompetenceregler, dvs. forordningens artikel 5, nr. 1), litra a), sammenholdt med samme forordnings artikel 5, nr. 3), artikel 18, stk. 1, og artikel 20, stk. 1. De fire selskaber foreholder navnlig Gerechtshof te Arnhem at have fastslået, at de nederlandske retter ikke var kompetente med hensyn til deres påstande, der støttes på Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllshausens manglende opfyldelse af sine opgaver som direktør for Holterman Ferho Exploitatie.
- 28 Hoge Raad der Nederlanden har anført, at der i nederlandsk ret sondres mellem på den ene side en persons ansvar i egenskab af forretningsfører for et selskab ved forretningsførers tilsidesættelse af sin selskabsretlige forpligtelse til at udføre sine opgaver korrekt i overensstemmelse med BW's artikel 2:9 eller som følge af en »ulovlig handling« i henhold til BW's artikel 6:162) og på den anden side, og uafhængigt af denne egenskab, det personens påhvilende ansvar som »arbejdstager« i selskabet på grundlag af »forsætlig eller bevidst skødesløshed ved opfyldelsen af hans arbejdsaftale« som omhandlet i BW's artikel 7:661.
- 29 Spørgsmålet, om de nederlandske retter har kompetence til at påkende sagen, forudsætter ifølge Hoge Raad der Nederlanden, at der foretages en efterprøvelse af forholdet mellem på den ene side kompetencereglerne i kapitel II, afdeling 5 (artikel 18-21), i forordning nr. 44/2001, og på den anden side kompetencereglerne i denne forordnings artikel 5, nr. 1), litra a), og artikel 5, nr. 3). Nærmere bestemt er det spørgsmål, der opstår, om nævnte afdeling 5 er til hinder for, at bestemmelserne i nævnte artikel 5, nr. 1), litra a), og artikel 5, nr. 3), finder anvendelse på en sag som hovedsagen, hvor indstævnte ikke alene i sin egenskab af forretningsfører sagsøges af et selskab på grundlag af en dårlig udførelse af sine opgaver eller på grund af at have handlet ulovligt, men også, uafhængigt af denne egenskab, på grundlag af den pågældendes forsætlige eller bevidste skødesløshed ved opfyldelsen af den med det nævnte selskab indgåede arbejdsaftale.
- 30 På denne baggrund har Hoge Raad der Nederlanden besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Skal bestemmelserne i kapitel II, [afdeling] 5 (artikel 18-21), i forordning [...] nr. 44/2001 fortolkes således, at de er til hinder for, at retten anvender denne forordnings artikel 5, nr. 1), litra a), eller artikel 5, nr. 3), i et tilfælde som det foreliggende, hvori indstævnte ikke alene i sin egenskab af forretningsfører for et selskab sagsøges af dette selskab på grundlag af mangler ved udførelsen af hans opgaver eller på grundlag af ulovlig adfærd, men også, uafhængigt af denne egenskab, sagsøges af selskabet på grundlag af forsætlig eller bevidst skødesløshed ved opfyldelsen af den mellem ham og selskabet indgåede arbejdsaftale?
- 2) (a) Såfremt spørgsmål 1 besvares benægtende, skal begrebet »sager om kontraktforhold« i artikel 5, nr. 1), litra a), i forordning [...] nr. 44/2001 da fortolkes således, at det også omfatter et tilfælde som det foreliggende, hvori et selskab sagsøger en person i dennes egenskab af forretningsfører for selskabet på grund af dennes tilsidesættelse af sin pligt til korrekt udførelse af sin selskabsretlige opgave?

- (b) Såfremt spørgsmål 2, litra a), besvares bekræftende, skal begrebet »det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes« i artikel 5, nr. 1), litra a), i forordning (EF) nr. 44/2001, da fortolkes således, at der herved menes det sted, hvor forretningsføreren har udført eller burde have udført sin selskabsretlige opgave, hvilket normalt vil være det sted, hvor det pågældende selskab har sit hovedkontor eller sin hovedvirksomhed som nærmere omhandlet i forordningens artikel 60, stk. 1, litra b) og c)?
- 3) (a) Såfremt spørgsmål 1 besvares benægtende, skal begrebet »sager om erstatning uden for kontrakt« i artikel 5, nr. 3), i forordning [...] nr. 44/2001 da fortolkes således, at det også omfatter et tilfælde som det foreliggende, hvori et selskab sagsøger en person i dennes egenskab af forretningsfører for selskabet på grund af dennes mangelfulde udførelse af sin selskabsretlige opgave eller på grund af ulovlig adfærd?
- (b) Såfremt spørgsmål 3, litra a), besvares bekræftende, skal begrebet »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået eller vil kunne foregå« i artikel 5, nr. 3), i forordning [...] nr. 44/2001, da fortolkes således, at der hermed menes det sted, hvor forretningsføreren har udført eller burde have udført sin selskabsretlige opgave, hvilket normalt vil være det sted, hvor det pågældende selskab har sit hovedkontor eller sin hovedvirksomhed som nærmere omhandlet i forordningens artikel 60, stk. 1, litra b) og c)?«

Om de præjudicielle spørgsmål

- 31 Indledningsvis bemærkes, at den forelæggende ret, for så vidt som der for den i overensstemmelse med reglerne i national ret er blevet indbragt en appel med påstand om, at en person pålægges ansvar såvel i sin egenskab af direktør som i sin egenskab af forretningsfører for et selskab, og på et kontraktligt grundlag, anmoder Domstolen om en fortolkning af bestemmelserne i forordning nr. 44/2001 om retternes kompetence i henholdsvis sager om individuelle arbejdsaftaler som omhandlet i kapitel II, afdeling 5 (artikel 18-21), i forordning nr. 44/2001, »sager om kontraktforhold« som omhandlet i forordningens artikel 5, nr. 1), og »sager om erstatning uden for kontrakt« som omhandlet i forordningens artikel 5, nr. 3).
- 32 I denne henseende er den omstændighed alene, at en sagsøger i stævningen angiver flere ansvarspådragende grunde, ikke tilstrækkelig til at fastslå, at et sådant søgsmål kan være omfattet af hver af de påberåbte bestemmelser. Dette gælder nemlig kun, hvis den foreholdte adfærd kan anses for en tilsidesættelse af de forpligtelser, der følger af disse bestemmelser, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve (jf. analogt dom Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, præmis 24).

Om det første spørgsmål

- 33 Med sit første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om bestemmelserne i kapitel II, afdeling 5 (artikel 18-21), i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at de er til hinder for anvendelsen af forordningens artikel 5, nr. 1) og 3), i en situation som den i hovedsagen omhandlede, hvor et selskab sagsøger en person, der har udøvet hvervne som direktør og forretningsfører i selskabet, med påstand om, at det fastslås, at personen har begået fejl ved udøvelsen af disse hverv, og med et krav om erstatning herfor.
- 34 Indledningsvis bemærkes, at spørgsmålet om anvendelsen af de i nævnte afdeling i forordning nr. 44/2001 fastsatte særlige regler for tildeling af retternes kompetence kun opstår i det foreliggende tilfælde, såfremt Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim kan anses for i henhold til en »individuel[...] arbejdsaftale[...]« som omhandlet i forordningens artikel 18, stk. 1, at have været

knyttet til det selskab, som han var direktør og forretningsfører for, hvorved han således kan anses for en »arbejdstager« som omhandlet i samme artikels stk. 2 [(o.a.: Ordet »arbejdstager« fremgår ikke på dansk af artikel 18, stk. 2, men bl.a. af artikel 19)].

- 35 Det må for det første fastslås, at forordning nr. 44/2001 hverken definerer begrebet »individuelle arbejdsaftaler« eller begrebet »arbejdstager«.
- 36 For det andet kan spørgsmålet om kvalifikationen af forholdet mellem Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim og det nævnte selskab ikke afgøres på grundlag af national ret (jf. analogt dom Kiiski, C-116/06, EU:C:2007:536, præmis 26).
- 37 Med henblik på at sikre den fulde virkning af forordning nr. 44/2001, herunder artikel 18, skal de juridiske begreber, der er indeholdt i forordningen, nemlig fortolkes selvstændigt og på en måde, der er fælles for alle medlemsstaterne (dom Mahamdia, C-154/11, EU:C:2012:491, præmis 42).
- 38 For så vidt som forordning nr. 44/2001 erstatter Bruxelleskonventionen, gælder den af Domstolen anlagte fortolkning af denne konventions bestemmelser ligeledes for forordningens bestemmelser, når disse fællesskabsretlige instrumenter kan sidestilles med hinanden (dom Zuid-Chemie, C-189/08, EU:C:2009:475, præmis 18).
- 39 Hvad angår Bruxelleskonventionens artikel 5, nr. 1), hvilken bestemmelse har tjent som grundlag for artikel 18-21 i forordning nr. 44/2001, har Domstolen allerede fastslået, at arbejdsaftaler er af en særlig beskaffenhed, idet arbejdstageren herved med et særlig varigt bånd knyttes til vedkommende virksomheds eller arbejdsgivers forretnings organisation, og idet sådanne arbejdsaftaler stedligt refererer sig til det sted, hvor virksomheden udøves, hvilket er afgørende for anvendelsen af præceptive retsregler og kollektive overenskomster (dom Shenavai, 266/85, EU:C:1987:11, præmis 16).
- 40 Denne fortolkning bekræftes af punkt 41 i Paul Jenards og Gustaf Möllers rapport om konventionen om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, undertegnet i Lugano den 16. september 1988 (EFT 1990 C 189, s. 57), hvorefter det for så vidt angår det selvstændige begreb »arbejdsaftaler« kan fastslås, at det forudsætter, at arbejdstageren står i et afhængighedsforhold til arbejdsgiveren.
- 41 Hvad desuden angår begrebet »arbejdstager« har Domstolen – i forbindelse med fortolkning af artikel 45 TEUF og flere andre lovgivningsmæssige EU-retsakter, såsom Rådets direktiv 92/85/EØF af 19. oktober 1992 om iværksættelse af foranstaltninger til forbedring af sikkerheden og sundheden under arbejdet for arbejdstagere, som er gravide, som lige har født, eller som ammer (tiende særdirektiv i henhold til artikel 16, stk. 1, i direktiv 89/391/EØF) (EFT L 348, s. 1) – fastslået, at det væsentligste kendetegn ved arbejdsforholdet er, at en person i en vis periode leverer ydelser mod vederlag for en anden og efter dennes anvisninger (jf. i forbindelse med arbejdskraftens frie bevægelighed dom Lawrie-Blum, 66/85, EU:C:1986:284, præmis 16 og 17, og i forbindelse med direktiv 92/85 dom Danosa, C-232/09, EU:C:2010:674, præmis 39).
- 42 Der skal for så vidt angår begrebet »arbejdstager« som omhandlet i artikel 18 i forordning nr. 44/2001 ligeledes tages hensyn til disse forhold.
- 43 Hvad angår målet med kapitel II, afdeling 5, i forordning nr. 44/2001 skal det blot bemærkes, således som det fremgår af 13. betragtning hertil, at forordningen tilsigter at sikre de svageste parter i aftalerne, herunder arbejdsaftaler, en forstærket beskyttelse, hvorved de almindelige kompetenceregler fraviges.
- 44 Det skal i denne henseende bemærkes, at de i den nævnte afdeling 5 indeholdte bestemmelser ikke blot er særregler, men også udtømmende regler (dom Glaxosmithkline og Laboratoires Glaxosmithkline, C-462/06, EU:C:2008:299, præmis 18).

- 45 Det er i lyset af de ovenstående betragtninger, at det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve på grundlag af de i denne doms præmis 39 og 41 anførte kriterier, om Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim i det foreliggende tilfælde i sin egenskab af direktør og forretningsfører for Holterman Ferho Exploitatie – under en bestemt periode for dette selskab og efter selskabets anvisninger – har leveret ydelser mod vederlag, og om han herved var knyttet med et særlig varigt bånd til selskabets forretningsorganisation.
- 46 Hvad nærmere bestemt angår underordningsforholdet skal eksistensen af et sådant forhold i hvert enkelt tilfælde vurderes under hensyntagen til alle de elementer og omstændigheder, der kendetegner forholdet mellem parterne (dom Balkaya, C-229/14, EU:C:2015:455, præmis 37).
- 47 Det tilkommer den forelæggende ret at undersøge, i hvilket omfang Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim i sin egenskab af aktionær i Holterman Ferho Exploitatie var i stand til at påvirke viljen hos administrationsorganet i dette selskab, som han var forretningsfører for. I så fald skal det fastlægges, hvem der var beføjet til at give ham anvisninger og kontrollere gennemførelsen af disse. Såfremt det viser sig, at Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheims kapacitet til at påvirke det nævnte organ ikke var ubetydelig, må det fastslås, at der ikke forelå noget underordningsforhold som omhandlet i Domstolens praksis om begrebet arbejdstager.
- 48 For det tilfælde, at den forelæggende ret efter prøvelsen af samtlige ovenstående forhold fastslår, at Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim i sin egenskab af direktør og forretningsfører var knyttet til Holterman Ferho Exploitatie gennem en »individuel[...] arbejdsaftale[...]« som omhandlet i artikel 18, stk. 1, i forordning nr. 44/2001, tilkommer det den at anvende de i kapitel II, afdeling 5, i forordning nr. 44/2001 fastsatte kompetenceregler.
- 49 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det første spørgsmål besvares med, at bestemmelserne i kapitel II, afdeling 5 (artikel 18-21), i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at de i en situation som den i hovedsagen omhandlede, hvor et selskab sagsøger en person, der har udøvet hvervene som direktør og forretningsfører i selskabet, med påstand om, at det fastslås, at personen har begået fejl ved udøvelsen af disse hverv, og med et krav om erstatning herfor, er til hinder for anvendelsen af forordningens artikel 5, nr. 1) og 3), forudsat at den nævnte person i sin egenskab af direktør og forretningsfører under en bestemt periode har leveret ydelser mod vederlag for dette selskab og efter selskabets anvisninger, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve.

Om det andet spørgsmål

- 50 Med sit andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 5, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at det søgsmål, som et selskab anlægger mod sin tidligere forretningsfører på grund af dennes påståede tilsidesættelse af sine selskabsretlige forpligtelser, er omfattet af begrebet »sager om kontraktforhold«. Såfremt spørgsmålet besvares bekræftende, ønsker den forelæggende ret oplyst, om det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes, svarer til det sted, som er omhandlet i forordningens artikel 60, stk. 1, litra b) og c).
- 51 Dette spørgsmål er relevant for løsningen af hovedsagen for det tilfælde, at den forelæggende ret – efter en undersøgelse på grundlag af de oplysninger, der er givet ved besvarelsen af det første spørgsmål – fastslår, at Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim ikke har udøvet sine hverv som arbejdstager for Holterman Ferho Exploitatie.

- 52 Det skal med henblik på besvarelsen af den første del af det andet spørgsmål bemærkes, at det fremgår af fast retspraksis, at det i artikel 5, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 omhandlede begreb »sager om kontraktforhold« forudsætter, at der foreligger en forpligtelse, som en part frivilligt har påtaget sig over for en anden (jf. dom Česká spořitelna, C-419/11, EU:C:2013:165, præmis 46).
- 53 Således som generaladvokaten har anført i punkt 46 i forslaget til afgørelse, har Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim og Holterman Ferho Exploitatie frivilligt påtaget sig gensidige forpligtelser på den måde, at Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim valgte at lede og forvalte selskabet, mens selskabet påtog sig den forpligtelse at aflønne denne arbejdsopgave, hvorfor deres forhold kan anses for at være af aftaleretlig art, og følgelig, at selskabets søgsmål mod sin tidligere forretningsfører på grund af dennes påståede tilsidesættelse af sin forpligtelse til at udøve sine selskabsretlige opgaver korrekt er omfattet af begrebet »sager om kontraktforhold« som omhandlet i artikel 5, nr. 1), i forordning nr. 44/2001.
- 54 Det fremgår nemlig i denne henseende, at en forretningsførers aktiviteter skaber en nær forbindelse af samme art som mellem parterne i en aftale, og at det derfor er berettiget at fastslå, at et selskabs søgsmål mod sin tidligere forretningsfører på grund af dennes påståede tilsidesættelse af sin forpligtelse til at udøve sine selskabsretlige opgaver korrekt er omfattet af begrebet »sager om kontraktforhold« som omhandlet i artikel 5, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 (jf. analogt dom Peters Bauunternehmung, 34/82, EU:C:1983:87, præmis 13).
- 55 Hvad angår spørgsmålet om »det sted« som omhandlet i artikel 5, nr. 1), i forordning nr. 44/2001, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes, skal der foretages en sondring i forhold til, om det nævnte søgsmål er omfattet af denne forordnings artikel 5, nr. 1), litra a), eller artikel 5, nr. 1), litra b), andet led.
- 56 I denne henseende bemærkes, at henset til det hierarki, der ved denne bestemmelses litra c) er fastsat mellem litra a) og litra b), finder kompetencereglen i artikel 5, nr. 1), litra a), i forordning nr. 44/2001 kun anvendelse som alternativ til de i forordningens artikel 5, nr. 1), litra b), fastsatte kompetenceregler, og kun såfremt litra b) ikke er relevant (dom Corman-Collins, C-9/12, EU:C:2013:860, præmis 42).
- 57 Det fremgår af Domstolens praksis, at en aftale, hvis karakteristiske forpligtelse er udførelse af en tjenesteydelse, kvalificeres som »levering af tjenesteydelser« i henhold til samme forordnings artikel 5, nr. 1), litra b), andet led (dom Car Trim, C-381/08, EU:C:2010:90, præmis 32). Begrebet »tjenesteydelse« indebærer som minimum, at den part, som leverer tjenesteydelserne, udøver en nærmere bestemt virksomhed mod vederlag (dom Falco Privatstiftung og Rabitsch, C-533/07, EU:C:2009:257, præmis 29).
- 58 For så vidt som den karakteristiske forpligtelse i det retlige forhold, der eksisterer mellem forretningsføreren og det forvaltede selskab, indebærer en nærmere bestemt aktivitet mod vederlag, skal denne aktivitet inden for rammerne af selskabsretten kvalificeres som »levering af tjenesteydelser« som omhandlet i artikel 5, nr. 1), litra b), andet led, i forordning nr. 44/2001.
- 59 Det er i lyset af disse betragtninger, at det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes, skal fastlægges.
- 60 Henset til ordlyden af artikel 5, nr. 1), litra b), andet led, i forordning nr. 44/2001, hvorefter det er det sted i en medlemsstat, hvor tjenesteydelserne »i henhold til aftalen« er blevet leveret eller skulle have været leveret, der er afgørende, skal det sted, hvor tjenesteydelserne hovedsagligt leveres, så vidt muligt udledes af selve aftalens bestemmelser (dom Wood Floor Solutions Andreas Domberger, C-19/09, EU:C:2010:137, præmis 38).

- 61 Det er i hovedsagen ubestridt, at aftalen af 7. maj 2001 ikke indeholdt nogen klausul om, at Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim nødvendigvis skulle udøve sin virksomhed et bestemt sted.
- 62 Det tilkommer imidlertid den forelæggende ret at undersøge, om det sted, hvor Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheims ydelser hovedsageligt blev leveret, kan udledes af Holterman Ferho Exploitaties vedtægter eller af ethvert andet dokument, der fastlægger forretningsførerens forpligtelser over for selskabet.
- 63 Såfremt hverken bestemmelserne i Holterman Ferho Exploitaties vedtægter eller noget andet dokument, der fastlægger forretningsførerens forpligtelser over for selskabet, gør det muligt at fastlægge det sted, hvor Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim hovedsageligt har leveret ydelserne, skal der i dette tilfælde tages hensyn til den omstændighed, at disse ydelser er blevet leveret for selskabets regning.
- 64 Således som generaladvokaten har anført i punkt 57 i forslaget til afgørelse, og såfremt der ikke foreligger nogen bestemmelse i selskabets vedtægter eller i ethvert andet dokument, der præciserer en fravigelse, tilkommer det den forelæggende ret at fastlægge det sted, hvor Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim reelt overvejende har udført sin virksomhed til opfyldelse af aftalen, under forudsætning af, at leveringen af tjenesteydelser på det pågældende sted ikke er i strid med parternes ønske, således som det kommer til udtryk i den mellem dem indgåede aftale. Med henblik herpå kan der navnlig tages hensyn til den tid, som er tilbragt på disse steder, og omfanget af den virksomhed, der er udøvet på stederne, idet det påhviler den nationale ret at fastlægge sin kompetence under hensyn til de beviser, som forelægges den.
- 65 Henset til de ovenstående betragtninger skal det andet spørgsmål besvares med, at artikel 5, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at det søgsmål, som et selskab anlægger mod sin tidligere forretningsfører på grund af dennes påståede tilsidesættelse af sine selskabsretlige forpligtelser, er omfattet af begrebet »sager om kontraktforhold«. Såfremt der ikke foreligger nogen bestemmelse i selskabets vedtægter eller i ethvert andet dokument, der præciserer en fravigelse, tilkommer det den forelæggende ret at fastlægge det sted, hvor forretningsføreren reelt overvejende har udført sin virksomhed til opfyldelse af aftalen, under forudsætning af, at leveringen af tjenesteydelser på det pågældende sted ikke er i strid med parternes ønske, således som det kommer til udtryk i den mellem dem indgåede aftale.

Om det tredje spørgsmål

- 66 Med sit tredje spørgsmål ønsker Hoge Raad der Nederlanden nærmere bestemt oplyst, om artikel 5, nr. 3), i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at for så vidt som gældende national ret gør det muligt på samme tid at anlægge sager på grundlag af et kontraktforhold og uden for kontrakt, omfatter denne bestemmelse et tilfælde som det i hovedsagen omhandlede, hvor et selskab sagsøger en person både i dennes egenskab af forretningsfører for selskabet og på grund af ulovlig adfærd. Såfremt spørgsmålet besvares bekræftende, ønsker den forelæggende ret oplyst, om det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået eller vil kunne foregå, svarer til det sted, der er omhandlet i forordningens artikel 60, nr. 1), litra b) og c).
- 67 Ligesom det var tilfældet for det andet spørgsmål, er dette tredje spørgsmål relevant for løsningen af hovedsagen for det tilfælde, at den forelæggende ret efter en undersøgelse på grundlag af de oplysninger, der er givet ved besvarelsen af det første forelagte spørgsmål, fastslår, at Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim ikke har udøvet sine hverv som arbejdstager for Holterman Ferho Exploitatie.

- 68 Det fremgår af fast retspraksis, at artikel 5, nr. 3), i forordning nr. 44/2001 finder anvendelse på ethvert krav om, at en sagsøgt pålægges et erstatningsansvar, som ikke er knyttet til et »kontraktforhold« som omhandlet i denne forordnings artikel 5, nr. 1) (jf. bl.a. dom Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, præmis 20 og den deri nævnte retspraksis).
- 69 Således som det fremgår af besvarelsen af det andet spørgsmål, skal det eksisterende retlige forhold mellem et selskab og dets forretningsfører anses for en »sag[...] om kontraktforhold« som omhandlet i artikel 5, nr. 1), i forordning nr. 44/2001.
- 70 For så vidt som national ret gør det muligt for selskabet at støtte sit søgsmål mod sin tidligere forretningsfører på en påstået ulovlig adfærd, henhører et sådant søgsmål følgelig kun under »sager om erstatning uden for kontrakt« som omhandlet i kompetencereglen i artikel 5, nr. 3), i forordning nr. 44/2001, såfremt det ikke er knyttet til det kontraktretlige forhold mellem selskabet og forretningsføreren.
- 71 Såfremt den foreholdte adfærd kan anses for en tilsidesættelse af forretningsførerens kontraktmæssige forpligtelser, hvilket det påhviler den forelæggende ret at undersøge, må det fastslås, at den domstol, som har kompetence til at tage stilling til denne adfærd, er den domstol, der er angivet i artikel 5, nr. 1), i forordning nr. 44/2001. I det omvendte tilfælde finder den kompetenceregel, som er fastsat i forordningens artikel 5, nr. 3), anvendelse (jf. analogt dom Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, præmis 24-27).
- 72 I denne forbindelse bemærkes, at artikel 5, nr. 3), i forordning nr. 44/2001 skal undergives en selvstændig og indskrænkende fortolkning (dom CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, præmis 37 og den deri nævnte retspraksis). Hvad angår det i artikel 5, nr. 3), i forordning nr. 44/2001 omhandlede sted, »hvor skadetilføjelsen er foregået eller vil kunne foregå«, skal det bemærkes, at dette udtryk både omfatter stedet for skadens indtræden og stedet for den skadevoldende begivenhed, der ligger til grund for denne skade, således at sagsøgte efter sagsøgerens valg kan sagsøges ved retten på det ene eller det andet af disse to steder (dom Coty Germany, C-360/12, EU:C:2014:1318, præmis 46).
- 73 Det fremgår af fast retspraksis, at kompetencereglen i forordningens artikel 5, nr. 3), er begrundet i en særlig nær tilknytning mellem tvisten og retterne på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået eller vil kunne foregå, og at denne tilknytning begrundes, at det er disse retter, der tillægges kompetencen af hensyn til en ordnet retspleje og en hensigtsmæssig tilrettelæggelse af retssagen (dom CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, præmis 39 og den deri nævnte retspraksis).
- 74 I sager om erstatning uden for kontrakt er retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået eller vil kunne foregå, nemlig normalt bedst egnet til at træffe afgørelse, bl.a. på grund af nærheden i forhold til tvisten og på grund af, at bevisoptagelsen herved lettes (dom CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, præmis 40).
- 75 Idet identifikationen af et af de tilknytningspunkter, der er anerkendt i den retspraksis, der er henvist til i denne doms præmis 72, derfor skal gøre det muligt at fastslå kompetencen for den ret, der objektivt set er bedst egnet til at bedømme, om betingelserne for statuering af ansvar for den sagsøgte person er opfyldt, følger det heraf, at det kun kan være den ret, inden for hvis jurisdiktion det relevante tilknytningspunkt befinder sig, der gyldigt kan træffe afgørelse i sagen (dom CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, præmis 41 og den deri nævnte retspraksis).
- 76 Hvad angår stedet for den skadevoldende begivenhed skal der, således som generaladvokaten har anført i punkt 65 i forslaget til afgørelse, tages hensyn til, at dette sted kan befinde sig dér, hvor Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllesheim udøvede sine opgaver som forretningsfører for selskabet Holterman Ferho Exploitatie.

- 77 Hvad angår stedet for skadens indtræden fremgår det af Domstolens praksis, at dette sted er det sted, hvor den af selskabet hævdede skade konkret opstod (jf. i denne retning dom CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, præmis 52).
- 78 Med henblik på i den foreliggende sag at fastlægge, hvor Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllsheims ulovlige adfærd under udøvelsen af sit hverv som forretningsfører har kunnet forårsage skaden, skal den forelæggende ret på grundlag af de elementer, som den råder over, tage hensyn til den omstændighed, at begrebet »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået«, ikke kan fortolkes udvidende, således at det omfatter ethvert sted, hvor der kan opstå skadevirkninger af et forhold, som allerede har forvoldt en skade, der faktisk er indtrådt et andet sted.
- 79 Henset til de ovenstående betragtninger skal det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 5, nr. 3), i forordning nr. 44/2001 under omstændigheder som de i hovedsagen omhandlede, hvor et selskab sagsøger sin tidligere forretningsfører på grund af en påstået ulovlig adfærd, skal fortolkes således, at dette søgsmål henhører under sager om erstatning uden for kontrakt, når den foreholdte adfærd ikke kan anses for en tilsidesættelse af forretningsførerens selskabsretlige forpligtelser, hvilket det påhviler den forelæggende ret at efterprøve. Det tilkommer denne ret på grundlag af de faktiske omstændigheder i sagen at fastlægge det tilknytningsskæbepunkt, der er tættest forbundet med stedet for den skadevoldende begivenhed, der ligger til grund for skaden, og med stedet for denne skades indtræden.

Sagens omkostninger

- 80 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parter udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Tredje Afdeling) for ret:

- 1) **Bestemmelserne i kapitel II, afdeling 5 (artikel 18-21), i Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område skal fortolkes således, at de i en situation som den i hovedsagen omhandlede, hvor et selskab sagsøger en person, der har udøvet hvervene som direktør og forretningsfører i selskabet, med påstand om, at det fastslås, at personen har begået fejl ved udøvelsen af disse hverv, og med et krav om erstatning herfor, er til hinder for anvendelsen af forordningens artikel 5, nr. 1) og 3), forudsat at den nævnte person i sin egenskab af direktør og forretningsfører under en bestemt periode har leveret ydelser mod vederlag for dette selskab og efter selskabets anvisninger, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve.**
- 2) **Artikel 5, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at det søgsmål, som et selskab anlægger mod sin tidligere forretningsfører på grund af dennes påståede tilsidesættelse af sine selskabsretlige forpligtelser, er omfattet af begrebet »sager om kontraktforhold«. Såfremt der ikke foreligger nogen bestemmelse i selskabets vedtægter eller i ethvert andet dokument, der præciserer en fravigelse, tilkommer det den forelæggende ret at fastlægge det sted, hvor forretningsføreren reelt overvejende har udført sin virksomhed til opfyldelse af aftalen, under forudsætning af, at leveringen af tjenesteydelser på det pågældende sted ikke er i strid med parternes ønske, således som det kommer til udtryk i den mellem dem indgåede aftale.**

- 3) Artikel 5, nr. 3), i forordning nr. 44/2001 skal under omstændigheder som de i hovedsagen omhandlede, hvor et selskab sagsøger sin tidligere forretningsfører på grund af en påstået ulovlig adfærd, fortolkes således, at dette søgsmål henhører under sager om erstatning uden for kontrakt, når den foreholdte adfærd ikke kan anses for en tilsidesættelse af forretningsførerens selskabsretlige forpligtelser, hvilket det påhviler den forelæggende ret at efterprøve. Det tilkommer denne ret på grundlag af de faktiske omstændigheder i sagen at fastlægge det tilknytningspunkt, der er tættest forbundet med stedet for den skadevoldende begivenhed, der ligger til grund for skaden, og med stedet for denne skades indtræden.

Underskrifter